

Председничко-премијерски облик српског полупредседничког система

Управо формирана пета постпетооктобарска коалициона проевропска влада премијера Мирка Цветковића, министра финансија у претходној влади Војислава Коштунице и нестраначког кандидата Демократске странке, изабрана је на предлог председника Србије Бориса Тадића, који је истовремено и председник Демократске странке, водеће партије победничке коалиције За европску Србију (ЗЕС). Овај акт означава крај досадашње фазе кохабитације као облика политичког сустанарства између председника и премијера, који су припадали различитим политичким партијама, тј. Демократској странци, односно, Демократској странци Србије, и почетак „пријатељске кохабитације“ шефа државе и првог министра, који је био ванстраначки кандидат председничке коалиције, у оквиру нове председничко-премијерске етапе српског полупредседничког система.

Полупредседнички систем организације власти представља специфичну мешавину председничког и парламентарног система, која својим посебним хибридни карактером чини потпуно нови тип уставног система.

Овакав специфично конципиран уставни систем подразумева „алтернацију“, тј. међусобну измену председничке и парламентарне фазе, до чега долази у зависности од тога да ли је председник на челу владајуће или мањинске странке у парламенту.

Према томе, ако је председник државе истовремено шеф партије која поседује већину у парламенту, систем је по својим основним карактеристикама ближи председничком, јер је парламент, посредством председникове партије, подређен вољи шефа државе.

Међутим, ако је председник на челу мањинске странке у парламенту, у том случају се успоставља кохабитација, тј. специфичан облик политичког сустанарства, који подразумева да председник припада опозиционој, а премијер владајућој партији, па је сходно наведеним својствима систем сличнији парламентаризму.

Уставни систем Пете француске републике, који почива на Уставу из 1958. године, сматра се идеал-типом, тј. моделом полупредседничког система организације државне власти, који обухвата наведену алтернацију председничке и парламентарне фазе.

У намери да избегну злоупотребе парламентарне процедуре у друштвима са недовољним демократским традицијама и неразвијеном демократском политичком културом, као и специфичне блокаде председничких система, које се огледају у крајње супротстављеним носиоцима извршне и законодавне власти, политичке елите у земљама у транзицији су се определиле за мешавину најбољих особина председничког и парламентарног система, тј. за модел полупредседничког система француске Пете републике.

Његова атрактивност се огледала у еластичности која је имала два вида испољавања. Први се манифестује у сталном успостављању равнотеже између председника, који се бира на непосредним и општим изборима, и парламента и владе као носилаца законодавне и извршне власти. На тај начин се тежи да се оствари равнотежа власти, која ће бити усклађена са потребама различитих земаља, политичких околности и носилаца власти. Председник је тако постао трећи потпорни стуб уставног система у целини.

Други вид поменуте еластичности је уставна функција председника као заштитника уставног система, који својом „енергијом извршне власти“ превазилази проблеме земаља у транзицији. Француски председник је овлашћен да именује премијера, има право

законодавне иницијативе, а евентуални сукоб владе и парламента може да превазиђе или распуштањем парламента или расписивањем избора. Институција председника је посебно привлачна због непосредног избора од стране целокупног бирачког тела, јер то омогућава председнику да буде симбол целе нације, али и специфични чувар новоуспостављеног уставног поретка, поготово када наступе раздобља криза и честих смена влада.

После избора председника Демократске странке, Бориса Тадића, у јуну 2004. године, за председника Србије, настала је кохабитација између опозиционе ДС и мањинске коалиционе владе премијера Војислава Коштунице, коју су у марту исте године формирали представници Демократске странке Србије, Г17 плус и коалиције Српског покрета обнове и Нове Србије.

Овај однос политичког сустанарства је настављен и током друге Коштуничине владе, али је због промене односа снага у корист Демократске странке председника Тадића, чији су министри имали већину у влади, дошло до јачања позиције шефа државе у односу на премијера, тако да је премијерско – председнички тип полупредседничког система трансформисан у председничко-премијерски.

Са избором премијера Мирка Цветковића, као нестраначког кандидата председничке коалиције За европску Србију, настављен је у оквиру председничко-премијерског система процес јачања положаја шефа државе у односу на првог министра, пошто се ради о личности која има експертске, а не политичке перформансе. Наиме, нови премијер је економско-финансијски стручњак, који је у свом досадашњем раду био министар финансија, директор Агенције за приватизацију и стручни консултант. Према томе, логично је да ће у свом будућем раду премијер Цветковић бити у функцији председника Тадића као шефа државе и лидера Демократске странке, која доминира владајућом коалицијом ЗЕС.

Имајући у виду напред наведено, можемо очекивати да ће у наредном мандатном периоду влада коалиције ЗЕС, у оквиру “пријатељске кохабитације” председника Тадића и премијера Цветковића, остварити координирану и континуирану сарадњу на плану остваривања стратешких циљева, изнетих 7. јула у премијеровом инаугурационом експозеу у Народној скупштини, који подразумевају опредељење за европску будућност Србије, неприхватање независности Косова и Метохије, јачање економије и социјалне одговорности владе, поштравање борбе против криминала и корупције и поштовање међународног права, јер о њима постоји пуна сагласност свих чланова владајуће председничке коалиције.